

POLEMIKA

H. P. R. O SOVJETSKI KNJIŽEVNOSTI. Deveta številka letošnje *Sodobnosti* je priobčila članek *Ivan Denisovič, njegovi prijatelji in sovražniki*, ki ga je napisal H. P. R. (Hans Peter Rullman). Pisec navaja v njem, da ruski sovjetski pisatelj Aleksander Solženicin, avtor novele *En dan Ivana Denisoviča* — odtod naslov članka — ni bil deležen Leninove nagrade na področju književnosti za leto 1964, čeprav je novela vzbudila veliko zanimanje doma in po svetu. Ob tej priložnosti je pisec želel podati, kakor piše, »nekaj značilnih pojavov sodobnega sovjetskega kulturnega življenja« (str. 890).

V članku pisec ni nikjer jasno in glasno povedal svojega stališča do teh »značilnih pojavov«, ki jih je nanizal lepo število in ob katerih se mu je nudila takšna možnost. O njegovem stališču je mogoče sklepati le po nekaterih posrednih izrazih in po splošnem konceptu njegovega članka. Zlasti je čudno, da ni povedal svojega mnenja glede zavrnitve Leninove nagrade Solženicinu za omenjeno novelo. Menim namreč, da gre izraziti *obžalovanje*, da Solženicin ni prejel najvišje sovjetske literarne nagrade za delo, ki je globoko vzbudilo najširše plasti sovjetskega ljudstva in doseglo velik uspeh doma ter hkrati našlo močan odmev, čeprav protisloven, za mejami Sovjetske zveze. Gre izraziti *zaskrbljenost*, da takšno delo, ki obračunava s stalinistično preteklostjo in pomeni važen element v demokratizaciji dežele in nov pozitiven pojav v literaturi, ni doseglo tudi uradnega priznanja. Obžalovanje in zaskrbljenost — to je tisto, kar občutiš ob zapostavljanju pisatelja Solženicina: obenem se večajo simpatije do tega pisatelja izrednega poguma in velike udarne moči, ki pravi: »Genij ne kroji tolmačenja, da bi bilo vseč tiranom!«

Seveda, pisec ima pravico, da ne pove svojega mnenja in podobno. Končno je tudi v tem neko stališče. Poizkusimo ga odkriti.

V svojem članku obravnava Hans Peter Rullman v glavnem razvoj in položaj sovjetske književnosti (ne pa vsega kulturnega življenja, kakor je zapisal). Našteta pojave v književnosti po Stalinovi smrti. Pravilno omenja vlogo Tvardovskega, Ehrenburga, Pomeranceva, Dudinceva, Simonova, Panfjorova, Granina in nekaterih drugih, ki so vnašali v sovjetsko literaturo nova strujanja z namenom premagati dotedanje zmote in pomanjkljivosti. Lahko bi dodal še druge pisatelje, npr. Kornejčuka, ki je napisal dramo *Peruti* z značilno antistalinistično vsebino, ali Ovečkina, kritičnega pripovednika sovjetske vasi. Prav tako pravilno omenja vlogo tistih ukrepov — odstavitev urednika revije *Novyj mir* ipd. — ki so zavirali rast sovjetske literature. Množica podatkov osvetljuje prvo in drugo plat razvoja. Potem oriše pojav Aleksandra Solženicina, ki je s svojo novelo sprožil val prijateljev in sovražnikov.

Kaj je pri tem značilno za člankarja v *Sodobnosti*?

Ko našteva podatke, ki pričajo o zaviranju destalinizacije v sovjetski literaturi in o poizkusih obvarovati literaturo od novih tokov, ne izraža pisec svojega neodobravanja. Nikakor ni mogoče razumeti, ali mu je vseč ali ne, da nastopajo sile, ki nasprotujejo demokratizaciji javnega življenja v Sovjetski zvezi.

Po drugi strani ilustrira nova strujanja in pojave »odjuge« v literaturi samo s takimi primeri, ki rišejo sovjetsko družbo v najbolj mračni luči. (Vsaka družba ima svoje črne plati.) Ni opazil, da prav takšni pisatelji kot Tvardovski,

Ehrenburg, Dudincev, Granin, Kornejčuk, Solženicin povzdigujejo dogodke in ljudi, ki so nosilci novih strujanj in »odjuge«. Tako pri Solženicinu ni opazil — poleg Šuhova — še Bujnovskega, Tjurina in drugih oseb, ki v najhujših pogojih nezakonitosti in samovolje niso izgubili človeškega dostojanstva, pri-rženosti delu in do neke mere tudi puntarstva.

Tu se pravzaprav začenja osnovna, bistvena pomanjkljivost izvajanj H. P. R.

Vedeti moramo namreč, da je sovjetska književnost bogata in raznovrstna. Zajema vse zvrsti, od zgodovinskega romana do znanstvene fantastike. Kar pa je zanjo najbolj značilno, je dejstvo, da zavzema velik delež v njej literatura, ki zajema pereče, tekoče življenjske probleme. Povesti, črtice in pesmi stopajo dogodkom in ljudem, dejal bi, na peto. Mnogi sovjetski pisatelji živo in takoj reagirajo na sodobno življenje. V tem je značilnost sovjetske literature in takšna je že od prvih let po Oktobru.

Zaradi svoje aktualnosti tiči ta literatura v neposredni sedanosti, posega v tekoče miselne in čustvene procese med milijoni ter vpliva nanje. Zato dosega precej visoko stopnjo ideološke učinkovitosti. V oblikovanju človeka socialistične družbe si je sovjetska literatura pridobila važno vlogo.

Prav ta aktualnost stavlja literaturo pod udarec določenih družbenih ali političnih sil vsakokrat, kadar nastopajo spremembe na širokem ozadju sovjetske družbe. Odtod tolikšna zavzetost za literarne probleme, odtod tolikšna množičnost in pisanost v obravnavanju vsebine in oblik sovjetske književnosti. Pojavljajo se razna stališča, konflikti med njimi, plime in oseke literarnega življenja. Mar je to slabo? Le filister se boji preprihiv v družbi.

V teh sporih prihaja do konfrontacije osnovnih idej in tudi do razprav o drugo- in tretjerazrednih vprašanih književnega ustvarjanja. Mnoga aktualna dela sovjetskih pisateljev, ki po vsebini pomenijo močan prodor novega, nudi-jo v podrobnostih ali v oblikovanju priložnost za kritiko, so občutljiva na dolo-čenih področjih, so ranljiva. Okrog tega se suče precejšen del diskusij. Toda glavna lastnost sodobne sovjetske literature, da odraža duhovni svet sovjetskega človeka, da neprestano išče novo, da pogumno zastavlja najbolj boleča vpra-šanja, da neusmiljeno stavi družbi zrcalo, da bi se pogledala vanj — a družba tudi sama išče »zrcalo« — to ostaja za zmerom njena velika pridobitev. To moramo objektivno priznati.

Hans Peter Rullman tega stanja v svojih zapiskih ne upošteva. Iz mno-žičnega, raznovrstnega in živo spreminjajočega se procesa v književnosti pobira le zunanje, površinske pojave, ki so zraven še senzacionalni ali pikantni. V bistvo se ne pogloblja, iz množice dejstev ne izlušči jedra, trajnih dosežkov in osnovnih tokov ne navaja. To je njegova pogloblitna slabost. Zato je njegova slika sovjetske literature enostranska. Ni namreč vseeno, kaj izbereš iz prgišča družbenega dogajanja in kakšen poudarek daješ izbranemu, kako predočiš bralcu izbrano gradivo. V tem se kaže odnos avtorja do obravnavanega pre-dmeta, kar posredno odkriva njegove nazore.

Kako ostaja H. P. R. na površini dogajanj, priča tudi njegov oris sporov okrog novele Aleksandra Solženicina *En dan Ivana Denisoviča*, ki jim je po-svetil precej pozornosti in prostora. V sovjetskih časnikih in časopisih so se namreč v začetku leta 1964 pojavili številni dopisi in članki, ki so se izjavljali za ali proti dodelitvi nagrade Aleksandru Solženicinu za njegovo delo. »Tako so krogi, ki jih je kaj lahko prepoznati, organizirali cel val pisem, da bi preprečili odlikovanje knjige« — pravi H. P. R.

Morda so določeni krogi res organizirali kampanjo proti nagraditvi novele *En dan Ivana Denisoviča*. To je mogoče. Ker pa so bili številni tudi zagovorniki Solženicina, bi H. P. R. lahko prav tako upravičeno sklepal, da so drugi krogi organizirali kampanjo za odlikovanje knjige, česar ne omenja.

Sicer pa ta okolnost ni odločilna. Gre za bistvenejše stvari.

Upoštevatil moramo, da sovjetski bralec — a to so milijonska števila! — rad in mnogo bere in da poleg tega še zelo rad piše v časnike in časopise. Ne da bi ga kdo prosil, se oglašajo s pismi in stavi vprašanja, pripombe, predloge. Uredništva prejemajo dnevno in stalno cele potoke pisem. Gre za desetine tisočev dopisov. Mnogi dopisi se nato pojavljajo na straneh dnevnega ali drugega periodičnega tiska, večina pa se obravnava interno, s čimer se bavi posebna služba. Med temi dopisniki so, naravno, ljudje različnega mnenja, nekateri vneto propagirajo novo, drugi zagrizeno zagovarjajo ali morda nehote po zakonu vztrajnosti izpričujejo zastarele poglede. Mar bi bilo prav, če bi pri javni diskusiji na straneh tiska z milijonskimi nakladami vnaprej sklenili, da ne bodo priobčevali, recimo, pisem, ki so napadla Ivana Denisoviča? Po mojem ne bi bilo prav. Kakor je zmotno zatirati glasove, ki oznanjajo novo, in s tem dušiti svobodo in napredek, tako je zmotno zamašiti usta zagovornikom starega, preživelega. Le v odkritem boju mnenj se krešejo misli, se bistri um, se hitreje in množičneje poraja resnica, ki tako laže zajame ljudstvo.

Če so se torej Ivanu Denisoviču oglasili sovražniki, bi bilo pravilno pogledati, o čem pišejo ti sovražniki, kakšna je njihova idejna »oborožitev«. Tega H. P. R. ni storil. Njega ne mika poglobiti se v vsebino, v idejnost, v bistvo sporov. Zato ostaja enostranski.

Bral sem nekaj izjav sovražnikov Ivana Denisoviča, kajti usoda Ivana Denisoviča mi je draga in zategadelj sem tudi prevedel novelo o njem. Lahko rečem na kratko — za obsežnejšo razpravo tu ni mesta in potrebe — da je njihova argumentacija zelo šibka, neprepričljiva. Zlasti pa veje izpod peresa stari duh, oblečen v zastarele izrazne oblike. Imaš vtis, da poslušáš staro gramofonsko ploščo z vižo, ki je vsem presedla. S te vsebinske plati ni pričakovati, da bi sovražniki Ivana Denisoviča dosegli uspeh. To pa je važno, odločilno. Procesu destalinizacije in demokratizacije sovjetske družbe in s tem rasti sovjetske književnosti takšni slabotni sovražniki Ivana Denisoviča ne bodo mogli preprečiti ali zavreti. Zavirači so drugje.

Po globini novih misli in čustev, po globini obračunavanja s preteklostjo in oznanjanja drugačne sedanosti in bodočnosti ima sovjetska literatura večje število del, katerih učinek in vloga ostaneta trajna in neomajna. Takšno je na primer delo Aleksandra Tvardovskega »Neskončna širjava« (Za dalju dalj), zlasti zadnje poglavje, posvečeno razmišljanjem o »kultu osebnosti Stalina«. Te razumsko odmerjene in srčno občutene verze bi bilo treba v celoti prevesti v slovenščino, da bi naš bralec imel predstavlo, kako temeljite spremembe se navzlic upiranju dogajajo v duhovnem svetu sovjetske družbe.

H gornjemu bi dodal glede članka H. P. R. še nekaj opazk.

H. P. R. je napačno ocenil roman Dudinceva *Človek ne živi samo od kruha*. V njem vidi »upor individuuma proti kolektivu« (str. 895). Dejansko je roman ostra bojna napoved birokratizmu in policiji. V ta boj posega posameznik Lopatkin, za njim gredo drugi. Pisec, ki je zapisal omenjeno trditev, ni zapazil, da je nekaj vrstic kasneje sam sebe ovrgel, ko je citiral Dudinceva: »Vi, Lopatkin, ste dali signal in vidite, koliko ljudi vam je že prihitelo na

pomoč. « Mar ni to potrditev kolektivnosti? Skupnost in socializem sta nedeljiva.

Pisec se je nekoliko dalj pomudil pri Dudincevu in pri tem naslikal sovjetsko družbo takole: na eni strani so »funkcionarji in birokrati«, ki uživajo »vse (!) privilegije in si lahko privoščijo vsakršen (!) luksuz«, na drugi strani so pa »podložniki«. Sovjetsko ljudstvo je zanj podložnik. Menim, da je docela zgrešeno imenovati s podobnim imenom ljudstvo, ki je v Oktobru in kasneje pokazalo izredno revolucionarno prodornost, ki je v drugi svetovni vojni imelo največ žrtev, hkrati pa največ zaslug za poraz hitlerizma. Kako je mogel pisec rabiti besedo podložnik za narode Sovjetske zveze, ki so bili sposobni vreči z marmornatega podstavka takšnega polboga, kot je bil Stalin, za narode, ki so se povzpeli danes med najnaprednejše v umetnosti, znanosti in tehniki? Slučajno? Dvomim. Pisec je s tem izrazil svoj odnos do predmeta in svoje nazore.

Neresen je pišček poizkus pripisati nekemu M. A. Narisi, ki je napisal roman *Neizpeta pesem*, zaslugo, da je proces »tajanja« v sovjetski literaturi »vendarle napredoval zelo počasi.« Narisa naj bi bil svoj roman poslal Hruščovu, da bi od njega dobil dovoljenje za objavo, hkrati pa je »dal ministrskemu predsedniku razumeti, da se mu je posrečilo, da je eno kopijo romana spravil na Zahod« (str. 896). To naj bi, po mnenju člankarja, vplivalo na odnos oblasti do literature. Odveč bi bilo izgubljeni besedi o tej primitivni predstavi.

Člankar nas pri tem obvešča, da je roman Narise priobčil ruski emigrantski list *Grani*, ki izhaja v Frankfurtu na Maini, in da ga je izdala tudi neka založba v Stuttgartu. Zahodna Nemčija, dasi bi roman zaslužil zavrnitev »zaradi pomanjkanja literarne vrednosti«, kakor citira H. P. R. britanskega publicista V. Zorza.

Kdor količkaj pozna visoki patriotizem sovjetskih narodov, si lahko predstavlja, da tak pisatelj, ki se zateka k ruski beli emigraciji v Zahodni Nemčiji, ne more uživati v rojstnem kraju nobenih simpatij. Toliko manj je pričakovati, da bi njegov postopek vplival na »odjugo« v sovjetski književnosti. Brezdomovec ne more računati na uspeh, najmanj pa na učinek, ki si ga želi Hans Peter Rullman.

Vzbuja pozornost, da se H. P. R. tudi v drugem članku, ki ga je priobčil v *Sodobnosti*, in sicer v informaciji *Rehabilitacija Borisa Piljnaka*, sklicuje na vire ruske emigracije v New Yorku. Ne gre torej za osamljen pojav, ko H. P. R. omenja M. A. Nariso. Morda je tudi druge podatke vzel iz teh virov? Vemo, da ruska emigracija v Zahodni Nemčiji in Ameriki ni objektivna do Sovjetske zveze. Vemo, kakšna je slovenska bela emigracija. Zato moramo biti v odnosu do pisanja emigracije vsaj previdni.

Kot je videti, uredništvo *Sodobnosti* ni izpričalo takšne previdnosti. Dalo je besedo dvomljivemu posredovalcu zamejskih dogajanj.*

France Klopčič

* Sestavek H. P. R.-a *Ivan Denisovič, njegovi prijatelji in sovražniki* prinaša vrsto novih podatkov, ki pričajo, da je avtor dobro poučen o literarnih razmerah v Sovjetski zvezi, s čimer se ne trdimo, da se jih ne da osvetliti na različne načine in da pri tem niso možne razne pomanjkljivosti; prav zaradi tega smo objavili tako H. P. R.-ov kot zdaj Klopčičev prispevek. — *Op. ured.*

OSEBNA PROTISLOVJA.* V 9. številki *Sodobnosti* je bil objavljen članek Borisa Paša: *Naša protislovja*, s pripombo uredništva, da govori »o nekaterih vprašanjih, ki so bila letos v središču pozornosti študentov ljubljanske univerze« in da ga objavlja, »ker so ta vprašanja tudi del našega kulturnega dogajanja«.

Gotovo je koristno obveščati občane *kjerkoli* o posrednih in neposrednih problemih študentov, kar je bil tudi namen uredništva *Sodobnosti* z objavo informacije Borisa Paša o dogodkih okoli *Tribune* v preteklem šolskem letu, vendar si dovolim protestirati proti temu, da jih obveščamo *kakorkoli*.¹

Ne oporekam trditvi, da je *Tribuna* v preteklem šolskem letu kvalitetno znatno napredovala, predvsem glede smelosti odpiranja aktualne problematike. Prav gotovo gre največja zasluga za to uredniškemu odboru, vendar ne nazadnje tudi predsedstvu UO, ki je že v začetku svoje mandatne dobe spoznalo nujnost, da se uredništvo *Tribune* reši njegovega neposrednega vpliva, in vzpodbujalo uredniški odbor h kritični angažiranosti tako v okvirih univerze, kakor tudi navzven.

Člani predsedstva UO smo se zavedali, da mora imeti v okvirih ciljev programa ZMJ in splošnih prizadevanj ZSJ na ljubljanskih visokošolskih zavodih uredniški odbor možnost, da samostojno ureja list *Tribuna*, ker je praksa neposrednega vmešavanja v urejanje lista zavirala iniciativo odbora in zaradi prezaposlenosti predsedstva z dnevnimi nalogami in veliko vsestransko odgovornostjo tudi potrebno ostrejšo postavljanje aktualne problematike.

Nikakor pa se ne morem strinjati s trmastim zagovarjanjem vseh ukrepov bivšega uredniškega odbora in s prikazovanjem, ki naj prepriča bralca, da je uredniški odbor storil vse najboljše in da bi storil še več, če ga ne bi temna sila od zunaj (predsedstvo UO — podaljšana roka »uradnih interpretacij«) v teh njegovih namenih ovirala.

Tovariš Paš, prej ali slej bo potrebno navzven ali zase priznati, da so bili dogodki okoli *Perspektiv* študentski javnosti prikazani pristransko; da so članki, ki so govorili pozitivno o *Perspektivah*, že številčno daleč prevladovali nad nasprotnimi in da ni bilo posebnega zavestnega prizadevanja uredništva, da bi se stvari spremenile, da bi analizirali negativne težnje v tej reviji.

Ni res, da so bili objavljeni »brez diskusije in mnogokrat v zadnjem hipu« prispevki, »ki so zagovarjali storjene ukrepe«. Kje so ti prispevki? Tudi ob ponovnem prebiranju *Tribune* jih nisem odkril. Upam, da je to le napaka ali površnost, ker bi sicer lahko tako pisanje označili kot pačenje dejstev.

»V zadnjem hipu« in skoraj »brez diskusije« (samo z glavnim urednikom) sta bila objavljena le dva članka M. Krivica, ki pa nista zagovarjala storjenih ukrepov, ampak sta samo polemizirala z nekaterimi stališči sodelavcev *Perspektiv*.

Res pa je, in to so »priznali... tisti, ki so očitali uredništvu *Tribune* pristranost«, da uredništvo ni delalo težav pri objavi (dveh ali treh) »nasprot-

* Pričujoči sestavek objavljamo brez jezikovnih in stilističnih popravkov. — *Op. ured.*

¹ Če leti ta nestrpni avtorjev protest na dejstvo, da je *Sodobnost* objavila prispevek Borisa Paša, potem je njegov protest v ostrém nasprotju s tisto njegovo strpno mislijo, ki se glasi: »Sicer pa objavljavanje nasprotujočih si mnenj, da ne govorimo o dopuščanju te možnosti, ni nobena posebna vrlina uredništev časopisov in revij, temveč njihova osnovna dolžnost.« — *Op. ured.*

nih« člankov in da je tudi izjavljalo, da jih ne bi delalo niti drugim, če bi jih slučajno prejelo. Sicer pa objavljane nasprotujočih si mnenj, da ne govorimo o dopuščanju te možnosti, ni nobena posebna vrlina uredništev časopisov in revij, temveč njihova osnovna dolžnost. (Da, strinjam se, da marsikdaj v naši publicistiki ne dosegamo niti te ravni; tem slabše za krivce te pomanjkljivosti in za vse nas. O tem kdaj drugič!) Vendar pa to ne izërpa celotne aktivnosti in vseh dolžnosti uredništva. Med drugim si mora uredništvo *prizadevati*, da pridejo do izraza vsa pomembnejša različna stališča. To ni napad na svobodno presojo bralca, ampak jo ravno nasprotno šele omogoča. Je pa to vsekakor napad na lagodno urejanje, ki je sicer zavzeto za demokratičnost in odprtost lista, vendar po poti najmanjšega napora.

In prav pravi Boris Paš, da je prišlo ravno ob tem vprašanju do bistvenega nesoglasja med predsedstvom UO in uredništvom *Tribune* (bolje povedano z nosilci tega gledanja v uredništvu). Prav pravi, da smo izjavljali, da *Tribuna* ne more biti »koš za članke«, da ne more objavljati le tistega, kar pride samo od sebe v uredništvo, ampak da si mora uredništvo z vsemi močmi zavestno prizadevati, da bodo stvari pojasnjene od vseh strani, bodisi z lastnimi prispevki, bodisi s pritegnitvijo drugih avtorjev, še posebno če ve, da taka stališča nekje že obstajajo.

Na tem mestu pa je tudi treba povedati, da se tudi predsedstvo ni potrudilo, da bi na straneh *Tribune* povedalo svoje mnenje; prav gotovo je to napaka, ki je sicer nastala spričo obremenjenosti z drugim delom, vendar to ne zmanjšuje odgovornosti, ki je že prišla in bo gotovo še prišla do izraza na jesenski skupščini ZŠ ljubljanskih visokošolskih zavodov. To pa zopet ne zmanjšuje odgovornosti uredništva *Tribune*, ki prav tako ni opravilo, kot smo videli, zaupane mu funkcije.

Še posebno pa je bilo to potrebno ob konkretnem primeru *Perspektiv*, kar so dokazali tudi poznejši dogodki. Velika večina študentov ni poznala vsebine *Perspektiv* in so bili zato pri svojem opredeljevanju navezani predvsem na pisanje *Tribune* in na napake, storjene ob samih postopkih okoli *Perspektiv* (informacije o postopkih so se širile ustno, dostikrat povrhu še izkrivljeno, vendar z neverjetno naglico). Večina študentov, ki so se tako ali drugače angažirali ob aferi *Perspektiv*, je bila objekt dogajanja ob tem konkretnem problemu in je skozi to nezadovoljstvo s postopki izražala svoj odpor do najrazličnejših drugih slabosti na univerzi in v družbi nasploh, ki bi jih bilo treba odstranjevati neposredno v konkretnem odnosu študentov do teh problemov (ne pa posredno preko navideznih problemov). Uredništvo *Tribune* je v tem primeru hote ali nehote ta problem pomagalo stopnjevati pri nekaterih skoraj že do meja hysterije, namesto da bi študente spričo že naštetih dejstev usmerjalo k treznemu razmišljanju in poglobljenemu opredeljevanju na osnovi vsebinske analize.

In kaj smo si v predsedstvu predstavljali in v diskusijah dokazovali posameznikom in celotnemu uredništvu kot usmerjanje, kot urejanje z upoštevanjem določenih faktorjev? (Boris Paš temu ironično pravi filtriranje, po določenih političnih kriterijih.) Nič drugega kot to, da naj se upošteva kot faktor pri objavljanju člankov o aferi *Perspektiv* nastalo ozračje, nujnost pomiritve duhov, ki je osnova za trezno diskusijo, da se je treba izogibati nesmiselnim zaostritvam zaradi navideznih problemov itn. — skratka, da je treba upoštevati faktorje, ki so gotovo imeli pomembno vlogo in ki jih ne gre skrivati.

Prav tako pa uredništvu ne sme biti vseeno, ali prevladajo na straneh lista tendence, ki pomenijo odmik od programskih načel ZMS (in to ne v smislu njihovega presegevanja), kar pa seveda ne pomeni, da takih člankov sploh ne bi objavljali.

Nekaterim v uredniškem odboru *Tribune*, tudi Borisu Pašu pa to seveda ni ugajalo; to je bil napad na »situacijo«, v kateri so se prav dobro počutili, saj so se njihovi »modeli« družbe in njenih protislovij ter razreševanje teh končno realizirali.

In potrdila se je stara resnica, da se velike besede sprevržejo v svoje nasprotje, če jih nameravamo doseči brezglavo in z napačnimi sredstvi. Tako se je zavestno samoopredeljevanje študentov sprevrglo na zborovanju v študentskem naselju v množično psihozo apriornega razigranega opredeljevanja pač »proti«.

Borisu Pašu se ne zdi vredno razpravljati o vseh teh vprašanjih, on tega pač ne prizna, v zameno pa nam hiti razlagati koncept, ki je bil po njegovi trditvi smoter bivšega uredniškega odbora in ki je bil baje trin v peti predsedstva UO; koncept, ki je nakopal uredniškemu odboru *Tribune* »odpor, češ da tak koncept pomeni uveljavljanje avtonomnosti *Tribune*«:

1. »uredništvo je težilo predvsem za tem, da bi odpravilo vsakršno razlikovanje med študenti-bralci in študenti-sodelavci«.
2. »vsi študenti so potencialni sodelavci lista«.
3. »vsem študentom je bil list popolnoma odprt«.
4. »vsa stališča naj brez diskriminacije dobijo prostor v listu«.
5. »študenti naj dajejo listu vsebino in ton«.
6. »nasprotujoča si mnenja naj se uveljavijo samo s težo argumentov«.
7. »bralcev ni treba posebej razsvetljevati in voditi na »pravo« pot, marveč naj si na podlagi polemike sami ustvarjajo svoja stališča, se opredeljujejo po lastni presoji«.
8. »naloga uredništva je, da izmed prispevkov izbere za objavo tiste, ki ustrezajo temeljem naše družbe, osnovnim zahtevam kvalitete, strpnosti, in izvirnosti«...

Ad 1: Lahko zagotovim, da ob tako formulirani tezi koncepta ni prišlo nikoli do nesporazuma; kot bomo pozneje videli, bo bržčas vzroke iskati ravno v nasprotnem.

Ad 2: Popolnoma pravilna ugotovitev!

Ad 3: Teorotično je ugotovitev pravilna, vendar utegnejo nastati pri praktičnem uveljavljanju te teze zaradi pomanjkljivega pouka slovenskega jezika v šolah nekatere težave; res pa je, da se Boris Paš pozneje omejuje na osnovne zahteve kvalitete, s čimer dobi teza svojo polno veljavo; s tako korigirano bi se prav gotovo strinjalo tudi predsedstvo.

Ad 4: Značilno: Boris Paš ponuja maksimum (»vsa stališča in brez diskriminacije«) — tako bolj »vžge«; vendar se pozneje (točka 8) omeji na tista, »ki ustrezajo temeljem naše družbe«. Ko bi še nam povedal, kaj so zanj temelji »naše družbe«, sem skoraj prepričan, da bi se tudi s tem strinjali.

Ad 5: Prav gotovo! Kot do sedaj, saj gre za študentski list!

Ad 6: Popolno soglasje.

Ad 7: Škoda, da tov. Boris Paš ni povedal bolj določno, na kateri »greh« predsedstva UO namiguje z »razsvetljevanjem« in vodenjem študentov na

»pravo poi«. Če namiguje na zavestno prizadevanje za prikazovanje različnih stališč, kar je tudi vodenje na »pravo pot«, se z njim moremo strinjati; če gre za neupoštevanje različnih faktorjev, ki lahko imajo v določenem času, kot smo videli, važno vlogo, se tudi ne moremo strinjati; če gre za prilagajanje trenutnim željam in stališčem študentov, se tudi ne moremo strinjati, kar nam lepo pove bivši urednik *Tribune*, Ivan Kreft v tezah o urejanju *Tribune* za seminar ZŠ v Ankaranu: »*Tribuna* se je v preteklih obdobjih prilagajala željam večine bralcev (gre za *Tribuno* pred šolskim letom 1963/64), s tem se je med bralci in časopisom ustvarjal statičen odnos. Če pa ima časopis neke cilje, in *Tribuna* take cilje ima, saj jo izdaja ZŠJ, ki je družbeno politična organizacija z določenim programom, lahko te cilje uresničuje le tako, da se ne prilagaja enostavno željam in okusu bralcev, ampak da med dotedanjimi nazori bralcev in med vsebino, izraženo v časopisu nastane nek konflikt. Razvoj višjih stopenj družbeno politične in idejne misli bralca in hkrati dopisnika je možen edino na podlagi ustvarjanja takega konflikta. Zavedati pa se je treba tudi, da lahko bralec razreši ta konflikt na dva načina; lahko tako, da o stvari prične razmišljati, lahko pa tudi tako, da preneha brati take prispevke ali celo tak časopis. S tem, da bralec uspešno preštudira nek članek, se hkrati navduši in usposobi za študij nekoliko zahtevnejšega članka. Če pa postavimo pred bralce naenkrat same zahtevne članke, ob ponavljajočih se neuspehih ob poizkusu branja člankov izgubi veselje in ne poizkuša več«. Če pa gre zgolj za to, da se na osnovi polemike študenti sami opredeljujejo, pa se zopet strinjamo, sicer pa drugače tudi ne more biti.

Ad 8: Tudi zaradi te teze bi lahko živeli v soglasju, če bi jo korigirali samo toliko, da uredništvo ne samo *izbira* izmed prejetih prispevkov, ampak se tudi potruži vzpodbuditi kakšnega avtorja, da prikaže določeno stališče.

In če se sedaj ozremo nazaj, vidimo, da smo kljub podrobnemu primerjanju našli le malo nesoglasij med konceptom, ki je bil, kot trdi Boris Paš, koncept bivšega uredniškega odbora *Tribune*, in stališči predsedstva UO ZŠJ, kot jih poznam. Z odstranitvijo nekaterih nejasnosti bi skoraj lahko govorili o popolnem soglasju.

Tone Zimšek
(Konec prihodnjic)